

19. YÜZYILIN BİLİNMEYEN ŞAİRLERİNDEN GALİB AVNİ VE 'BAHAR-I EFKÂR' İSİMLİ ESERİ

Abdulkadir ERKAL*

ÖZET

Divan Şiiri'nin son temsilcilerinden olan Galib Avni, varlığını kabul ettirememiş ve unutulmuş şairlerimizden biridir. Yazdığı şiirlerin az olmasını bunun sebepleri arasında gösterebiliriz. Şiir yanında diğer edebi alanlarda da eser veren bu şairimizi edebiyat alemine tanıtarak, ona da edebiyat tarihimizde bir yer açmaya çalıştık.

Manzumat Fermanı ile başlayan yenileşme hareketleri doğal olarak edebiyata da yansımıştır. Özellikle şiirde eskiden yeniye doğru kaymalar olmuş, aruz vezni yerine serbest ya da dörtlükler halinde şiirler yazılmaya başlanmıştır. Bu gelişmelere rağmen 19. yüzyılda eski şiir tarzı, bu yeni arayışların yanında varlığını sürdürmüştü ve önemli şairleri bize kazandırmıştır. Bu dönemin önemli divan şairleri arasında Yenişehirli Avni, İzzet Molla, Enderunlu Vasıf, Aynî, Osman Nevres, Leskofçalı Galib, Osman Şems vs. gibi şairleri sayabiliriz.

Bu dönemde edebiyat dergilerinin çoğalması yanında yeni şairleri de ortaya çıkarmış ve bu dergiler sayesinde varlıklarını ortaya koymuşlardır. İsimleri sadece edebiyat dergilerinin arasında kalmış, bunun dışında herhangi bir edebiyat tarihi sayfalarında yerini bulmamış sayısız şairimiz vardır. Bu şairlerden biri de çalışmada ele aldığımız genç bir şair Galib Avni'dir.

I-Hayatı:

Galib Avni'nin hayatı hakkında yaptığımız araştırmalarda hiçbir kayda rastlayamadık. 'Bahar-ı Efkâr' adlı eserini yayımladığı 1298 tarihini ölçü olarak alırsak tahmini 19. asrın ikinci yarısında doğmuştur. İyi bir eğitim gördüğünü eserinden ve 'Bahçe' mecmuasında yazdığı makalelerinden anlayabilmekteyiz. 'Bahar-ı Efkâr' isimli eserinin 'Kari'lerime' başlıklı yazısının sonunda kendisinin Dersaadet Ceza Dairesi Müddei-i Umumi Kalemî Ketebesi (Ağır Ceza Mahkemesi Savcı Kâtibi) olduğunu ifade etmektedir.

* Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Galib Avni 1297 yılında yayımlanmaya başlayan Bahçe mecmuasında¹ muhtelif konularda makaleler yazmış ve aynı zamanda bu derginin yazı heyeti arasında yer almıştır. Avni, tahmini olarak 20. yüzyılın ilk çeyreğinde ölmüştür.

II-Eserleri:

a-Bahar-ı Efkâr:

Galib Avni'nin şiirlerini içeren 'Bahar-ı Efkâr'² isimli eseri H. 1298/ M. 1882 yılında İstanbul Mehmed Esad Efendi Matbaasında basılmıştır. Eser'de 37 adet gazel bulunmaktadır. Divan tertibine göre sıralanmış olan şiirler, Ğ harfinde bitmiştir. Şair, önsözünde devamını daha sonra yayınlayacağını söylemiş olmasına rağmen³ yaptığımız araştırmalar sonucu Galib Avni adına kayıtlı başka bir eser tespit edemedik.

Eseri şekil yönünden incelediğimiz zaman, şiirler gazel nazım şekli ve aruz vezni ile yazılmıştır. Şair aruz veznini ustalikle kullanmaya çalışmıştır. Bundan dolayı aruz hatası oldukça azdır. Avni'nin şiirlerinde kullandığı vezinler;

1-Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün (2, 4, 5, 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 27, 30, 31, 34, 36)

2- Fâilâtün Fâilâtün Fâilün (1, 12, 26, 33)

3-Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün (18, 25, 37)

4-Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün (3, 15, 23)

5- Mefûlü Mefâilü Mefâilü Feülün (6, 8, 9, 13, 22, 24, 28, 29, 32, 35)

6- Mütstefilâtün Mütstefilâtün (14)

7- Hece vezni (7)

¹ Bahçe Mecmuası, H. 1297/ M.1881 yılında çıkmaya başlamış haftalık çocuk dergisidir. Sekiz sahife ve dört sütundan ibarettir. İmtiyaz sahibi Kemal Efendi'dir. Dergi'nin amacı çocukları fen ve edebiyat gibi konularda eğitmektir. Bunun yanında kültür, ahlak, nasihat gibi konulara da yer veren dergi, bazı sayılarında ise yurt dışında yayınlanan ve icatlar hakkında bilgi veren yazıları da tıpkıbasım olarak vermiştir. Derginin yazı kadrosu genellikle Galib Avni, Kemal Efendi ve Nihal'dir. Nihal ve Galib Avni aynı zamanda derginin yazı heyetidir. Bahçe dergisi 40 sayı çıkmıştır. Derginin 36 sayısı Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Seyfettin Özege Okuma Salonu'nda matbu eserler kısmı 101 numarada kayıtlıdır.

² Galib Avni, Bahar-ı Efkâr, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Seyfettin Özege Okuma Salonu Matbu Eserler Kısmı No: 1002.

³ Galib Avni, A.g.e., s.1.

Yukarıda da görüldüğü gibi şair, 37 gibi oldukça az olan şiirlerinde sekiz ayrı kalıp kullanmış, bu kalıplardan *Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün* kalıbıyla ise daha fazla şiir yazmıştır.

Dil yönünden baktığımız zaman, Avni diğer divan şairleri gibi Arapça ve Farsça kelimelere daha az yer vermiş ve daha çok Türkçe kelimeleri kullanmıştır. Bunda yetiştigi dönemin de etkisi vardır.

Avni, şiirlerinde sürekli aşktan bahsetmiştir. Fakat Avni'deki aşk sevgilinin güzelliğinden ziyade, sevgili karşısında duyulan, eziklik, ondan ayrılığın verdiği acılar ve rakiple çekişme vardır. Sevgili tasviri yoktur. Sevgilinin huyları, karakteri, aşık karşısındaki tutumu hiç yoktur. Bunun yerine aşığın sevgili karşısındaki durumu vardır. Bu da Divan Şiiri'ndeki klasik aşk ve sevgili anlayışıdır. Bunun için mısralarda gülün tavrı yoktur ama, bülbülün ızdırabı sıklıkla kullanılmıştır:

Ağlar mı idüm bir güle düş olmayaydım
Bülbül gibi gülşende şehâ nâlelerüm var (29)

Galib Avni, 37 şiirlik bu küçük nâ-tamam şiir kitabında sadece aşka yer vermiş ve lirik duygularla ifade etmiştir.

Şairlik yönü ve aruz bilgisi bu kadar gelişmiş olan genç bir şairin niye bu kadar az şiir yazmış olması oldukça düşündürüctür. Tahminimizce, Avni, tam bir divan tertibi yapmayı beklemeden bir bölümünü yayınlamayı, daha sonra ise bir başka eserle de tamamlamayı düşünmüştür. Avni adına bir başka eserin (bizim araştırmalarımıza göre) bulunamaması, bu eserin tamamlanmadığını göstermektedir. Tamamlayamamasının sebepleri arasında 'Bahar-ı Efkâr' ı yayımladıktan kısa bir süre sonra ölmüş olması ihtimalini de düşünebiliriz.

b-Meyve-i Dil:

Galib Avni'nin, Bahçe Mecmuasında neşrettiği romandır. Derginin ilk sayısından itibaren son sayfada neşredilen eser, yer yer kesintilere uğramıştır. 18 ve 29. sayılarda yer almayan eser, 32. sayıdan itibaren ise kesilmiştir.⁴

Galib Avni, aşağıda naklettiğimiz 'Bahar-ı Efkâr'ın önsözünde, bu romanın eksik kaldığını ve bitireceğini ifade etmiştir. Ancak biz bu eseri bitiremediğini ve genç yaşlarda öldüğünü tahmin ediyoruz. Çünkü eserini yayınladığı bu yıllarda oldukça faal olan bir şairin 1990'lü yıllarda adına rastlanmaması bu ihtimali kuvvetlendiriyor.

⁴ Roman, 31. sayıda, 28. bölüm yayınlanmış olup, sonunda devamı var denmiştir.

c-Makaleleri:

Bahçe mecmuasının yazı heyetinde olan Galib Avni, bu dergide muhtelif konularda da makaleler yazmıştır. Bizim tesbit ettiğimiz makaleleri şunlardır:

- 1-"Kadınlara Hizmet", Bahçe, S.2, s.11-12.
- 2-"Arefe", Bahçe, S.4, s.25-27.
- 3-"Pend", Bahçe, S.6, s.41-42.
- 4-"Bir Makale-i Sağire", Bahçe, S.22, s.170-171.

III- Bahar-ı Efkâr:

Şâri'lerüme

°Aşr-ı ma'ârif-i haşr-ı mülükanenüñ bahş itdüğü teşvîk ü terğîb üzerine her hâme-zen-i aşâr olan mü'ellifin ü mütercimîn-i kirâm °ala küli hâl- meydân-ı maḥbû'âtda kâfile-sâlar-ı edebiyât ola gelmekte idükleri ḥasebiyle bu teşvîk ü terğîbe istifâde iderek kalem-i nâ-çizânem daḥi o yoluñ yolcusı olmaqlığa heveslenmiş idi:

Fakaḥ ben ne yaza bilirüm? Ne yazabilsem kâr °add olunan şu vakitte maḥzâ ara sıra sünühâtden olarak derc-i varaḥ-pâre-i perişân edilen, öte berü gazeliyyât ile ebyât u bestesine erbâb-ı müsikâr tarafından himmet buyurılan şarkîyyâtı şîrâze-i tertîb ü tanzîme şokarak -ḥatta böyle şeylerle kendümi büyük görmek ḥaddimüñ ḥâricinde olduğundan- nâm-ı nâmî-i nâçizânesini 'Bahâr-ı Efkâr' tesmiye eyledüm ki bir tıfl-ı nev-resîdenüñ lisân-ı mâder-zâdını tekemmüle çalşması ve kendi kendine dürlü, dürlü kelimât-ı bî-mâ'îlâne ile çırpınub bağırması kâbilinden olarak, böyle bir eşeri meydân-ı vücûda getürebildüm!

Zâten (Meyve-i Dil) nâmiyle (Bağçe'ye) yazmış olduğum bir romancağızı - mu'ahḥâren ikmâl edeceğümdür!- tefriḫa şüretiyle derc itdiğüm eşnâda sevgili şâri'lerüm tarafından gördüğüm alkışla beraber teşvîk ü teşvîk, işte bu gibi âşârı ḥab° u neşr ile bir kâat daha mu'âvenet-i terğîbiyye görmek maḥşadını enderün-ı göflüme yerleşdirdi.

İḥsân-ı hâme-i °azbül'-beyânlarından her ehl-i ma'ârifüñ müteşekkir kaldığı zevâtuñ âşâr-ı cedîdesine nazaran böyle şeyler zerre meşâbesinde ḫalür ise de -haydi böyle bir de 'Bahâr-ı Efkâr' bulunsun!!- nidâ-yı ısrârânesi beni her düşünceden âvâre eyledi!

Binā^cen^caleyh zann itmege: şu ikinci eşerüm üzerine göreceğim alkışa binā^cen bir üçüncüsünü şab^c u neşrde tereddüd ideyüm!? Artık buraları kâri^cin-i kirāmuñ şab^clarına mürāca^catla müstebān olacağını bilā-fiḥām şevketümi (meḥekk-i miyān-ı erbāb-ı bāzāra) fırlatıyordum! Allah muvaffaḳu'n bi'l-ḥayr eyleye!...”

Der-sa^cadet Cezā Dā^ciresi Müdde^ci-i ^cUmūmī Kālemi Ketebesinden

Gālib ^cAvnī

1

قد تجلى العشق من نور الهدا⁵

Rāğıb-ı Tır-ı ḥakīkat aña eyler iktidā

Rūz u şeb fikr eyleseñ olmaz naşīb

Ḥikmet-i yezdānı bilmek zāhidā

Ṭoğdı bir nūr bu sevād-ı dilde kim

Merḥabā ey nūr-i sevdā merḥabā

Öyle bir nūr-ı behīc-i lem'adār

Öyle bir ḥübb-i vefā-yı Muştafā

Āh u feryādum bilür mi kem'ayār?

Oldı mı şorsañ ^caccb kim mübtelā?

Bir ḳapuda ṭurmaz oldı neyleyim?

سأفـتـح الباب ربنا⁶

Kim gide tā ḥazretüñ ḳurbına ol

ربنا اغرقت حبك جسمنا⁷

* Noktalama, işaretleri metne sadık kalınarak, metinde kullanıldığı şekliyle verilmiştir.

⁵ “Allahın nurundan aşk tecelli etmiştir.”

⁶ “Ey Rabbim, kapılarımı aç.”

⁷ “Ey Rabbim! Senin sevgin bütün cismimizi kapladı.”

Ṭoldı mevc-i ḥasretüñle yâ İlâh
Baḥr-ı ʿummân deñlü ḳalb-i ʿAvniyâ

2

Ey meh-i ʿâli kevâkib ḥüsn ü ân olmuş saña
Nokta-i mevḥüm-ı ḳudret nüktedân olmuş saña

Ḳaddine şimşâd dimek ʿayni ḥaṭâdur ey güzêl
Allah Allah hem berâber âsumân olmuş saña

Reşk ider burc-ı esed ḥüt müşteri sünbül-i şevr
Her burûc-ı lemʿa-pâş bir sermedân olmuş saña

Ol ḳadar şâh-ı ḥikem-râyı ḥasensün ʿâşıḳuñ
Ben degil şâlt ey melek-rû şâh u ḥân olmuş saña

ʿAvniyâ âşuftesiyüm ol bütüñ ḥaḳḳı budur
Anuñ içün bâʿiṣ-i âh u figân olmuş saña

3

Figânum ʿarşa dek çıḳdı çü sen rahm itmedün ḥâlâ
Ne yapsam ey meh-i garrâ!? Senüñ ḳaddüñ ter ü belâ

Erirdi ḳalʿa-i âhen daḫi olsa meger cismi
Baña itdüñlerüñ bir diğere itseñ eger cânâ

Senüñ ʿindifde baş u cân viren olmaz ḳapuñda ḳul
Meger rûz-ı ḳıyâmetde ider tafşil ḳaçan Mevlâ

Zihî bir fitne-i cândur anuñ ḳulı ider ʿaksün
Bugün ben vaşluñ ʿarz itsem ider cevri o şüh-ferdâ

Bu dem bir âteşe düşdüñ ki nâr-ı ʿaşḳ imiş ol nâr
Anı tesḳin ider mi hiç eger olsa yedi deryâ?

Ḥayâl-ı hâl-i şebbüyı gönüle şıḫmıyor ʿAvni
Ṭururken feyz-i Mevlânâ odur ḳıymetde bî-hemtâ

4

Ben saña çokdan bertüdür olmuş idüm mübtelâ
Sende çevre pek temâyül eyledüñ yâ kaşı yâ

Yok yere mi âh iderdüm sülz-i cevrüñ olmasa
Hâk-pâyüñ mi olurdu sevmeseydüm ben eyâ

Gönlüme emtâr-ı cevrüñ yağdığı demden bertü
Zârî^c-i feyz-i nesîmüm ey melek-rû hoş-edâ

Deyr -i cisminde bu zâr-ı ^caşkı pinhân eylemek
Hiç müyesser olmadı ebnâ-yı Ademden de tâ

^cAvniye olmaz mı medlül şân-ı kadr-i Hayderî
Sen şeh-i merdân-ı ^cAli vechesin ey Murtażâ!

5

Bir gül içün biñ gül-i ra^cnâya oldum âşinâ
Bezm-i gülde bülbül-i şeydâya oldum âşinâ

Ağlamakdan kalmadı seyl-âb-ı çeşmüm ki aқа
Her ne dem ben ol büt-i tersâya oldum âşinâ

Kâmet-i ^car^car mıdur ? Nahl-ı kad-i hûbânı kim
Görmeden cennetdeki tûbâya oldum âşinâ

Fırkat u hicrütüñ beni süzân idüb âhır şeha
Cân-gâh-ı dilde vâveylâya oldum âşinâ

Görmedüm kâlâ-yı vaşluñ deñlü kıymet-dâr-ı dehr
Bu bedestânda olan kâlâya oldum âşinâ

Gerçi âh itdüm ise ^cAvnî cefâ vü cevr ile
Aña karşı vuşlat-ı cânâne oldum âşinâ

6

^cİsyânımı nisyâna getir lûtfîle Yâ Rab!
Kim rüyum ola pâyine yüz sürmege Yâ Rab!

Ger eyledigüm bunca günahlarla kalursam?
Düzağ bile yakmaz ten-i pür-cürmümi Yâ Rab!

Şâyed ola elîf-ı Hüdâ bendefîe zîrâ..
Maşşerde siyeh-rû olarak gezmeli Yâ Rab!

Ben de bilürem eyledigüm cürm-i 'uşâtı
Lîk nefis ü hevâya uyarak olmada Yâ Rab!

Her gün nice biñ hâdiş-e-i hâl-i şekâvet!
Bilmem ne yapub men' ide bilsem anı Yâ Rab!

'Avnî kulunuñ cürmini bağışlama şānuñ;
Kim luţfuña nisbetle ufağdur oda Yâ Rab!

7

Nedir ol l'al-i şeker-hâ üzre tâb?
Meger 'aks eyler cemâl-i āfitâb?

Ne dem 'arz-ı hüsn iderseñ bî-gümân!
Hicâbından gizlenür şems-i nişâb;

Benüm ol şeb-i zindedâr hayâlün:
Girer mi hiç dîdeme firkatle h'âb?

Bañā rahm eylerse başum kırtulur!
'İnâd eylerse olur hâlüm harâb!

Rakîb hâk-bâb-ı yâr oldukça ben!

Didigüm يا ليتني كنت تراب⁸

Sañā 'Avnî bu şeker hâlîk gelür
Ne dem sâkî şunsa bir kaçre şarâb!

⁸ *Yâ leyteni küntü turâbâ*, "Ah, ne olurdu ben bir toprak olsaydım", *Kur'an-ı Kerîm, Nebe* 39-40.

8

Rahmuñ ile bu dıde-i giryānuma rahm it!
Hicrūñ ile Őu nāle-i efgānuma rahm it!

Cevrūñ çeker a°zā-yı beden zaħm-ı kadr ile
Ey cān-ı cihān baŐuñ içün cānuma rahm it!

Derdūñ çekeyüm hücre-i ğamda āh efendim
Gel sen de nolur külbe-i iħzānuma rahm it!

°Aqlum gibi zūlfūñ yüzūñ üstünde periŐān
Topla anı sen hāl-ı periŐānuma rahm it!

Ey gül! Ğam-ı hicrānuñ ile bülbül-i zārum
Her Őām u seher naĝme-i nālānuma rahm it!

Terk it sitemi °aşk-ı ğamı hicr-i belāyı
Ķalbümde olan yāre-i zaħmānuma rahm it!

Bİ-çāre meni āteŐ-i °aŐka yaĝub ey Őūħ!
ÇeŐmümden aĝan Őebnem-i āl ĝanuma rahm it!

Ķayretle turur her ne vaĝit görse cemālün
Ey hūr-likā!.. Dıde-i ĝayrānuma rahm it!

Sen olmuŐ idūñ °Avniyā bādī-i periŐān
Bu def°a da sen nāle vü efgānuma rahm it!

9

Őāyeste isem mazhar-ı luţfuñ ile Őād it!
VaŐluñ ile bu hāl-i periŐānumı yād it!

Yā ĝamze-i dil-dūzına çārub!. Dil-i hicri
Yā nāil-i elĝāf-ı nigeħ çeşm-i sevād it!

Çoĝdan beridür maħbes idüm yār ĝafesinde
Bir nebze de °aŐıĝlarını Őūħum azād it!

Her şâm u seher nâle idersem eger ey cân!..
Tenhâda idem her ne kadar cevri midâd it!

°Avnî kılınıñ maqlabı Yâ Rab bu cihânda
Eş°âr-ı suhanda anı gâyetle cevâd it!

10

Şafha-i ruhsârı üzre gördigüm bu hâl-i zenc
°Âkıbet virdi dile bîm ü keder endüh u renc

Ey melek-rû! Sen rakîb ile götüşdükce nidem
Tıfl-ı dil âğuş-ı eş°âr içre dâ°im nâle-senc

Şulh iderse gam mı ruhsârı ile kand-i lebün
Birisi Şâm-ı Dımışkdur birisi mülk-i Firenc

Câm yerine dün gice agyâre yutdurduk zehir
Anuñ içün gözleri görmekte artık şeş ü penc

Nice âh itmez gönül °Avnî gibi şâm u seher?
Virdi yer çünki hayâl-i zülf-i şüh-ı piş-renc

11

Habbezâ bu şu°le-i şevk-i dil-i mestâne surh
Surh-i ruh efkâr-ı l°al u fikret-i şeydâne surh

Gül kızardı nevbahâr eyyâmıdır bülbül için
Gülşen ü gülzâr donandı andaki kâşâne surh

Dâğımı gök kırmızı itdi benüm zağm-ı bütân
Dâğ-ı surh mânend-i lâle hem leb-i cânâne surh

Merhamet kılmaz onulmaz yâreme zağmun urur
Zülf-i ümmîd-i vişâlünle gönül divâne surh

Mağrem itme meclis-i vaşla kuzum bed-ruları
Düşkününden gayrı olsun lehce-i bigâne surh

Çok mu âh eyler yanarsañ fırkat-ı cânâneye?
Tâ şabâh yanmak ucundan °Avniyâ pervâne surh

12

El-aman! Ey şâh-ı hübân! El-meded
El-aman! Ey mâye-i cân! El-meded

°Akl u fikr ü dîn ü dil yağmâdadur
Gel yetiş ey fikret-i cân el-meded

Bunca cevr ü zulmini görme revâ..
Kılma bundan fazla tersân el-meded

Gamze-i dil-düzına itme hedef
Leşger-i nâzike kurbân el-meded

°Avniyi eyle kabül it lufile
Bir gice bezmüfide mihmân el-meded

13

Şâyeste isem mazhar-ı luftuñ ile it şâd
°Uşşâkuña gaddârlık olur it dime feryâd

Bir teşne-i l°al-i leb-i yârdur bu dil ü cân
Ey şüh! Kim ider? Sen eger itmez iseñ imdâd

Çokdan beridür öyle de şem°üfide yakıldum!
Düzağlara düşsemde yine herçi bād-âbâd

Bir nîm-nigehüñi °aşıkını cânâ değışdi
İtmekde a zâlim beni ol gânzeler üftâd

Ben °Avni gibi zâr iderüm cevr ü cefâyla
Sen şineme it yâre-i zağmuñ yine müzdâd!

14

İcâd olaldan bu dehr-i bîdâd!
°Âlem bu hâle olmuşdı mu°tâd!

Ağlar kimisi tağlar başında;
Tenhâda eyler efgân u feryâd!

Bezm-i şafâda hânde-künândur
Olmağda zevki her lahza müzdâd!

°Älem bu vech-i mu'tâda bağlu...
Mu'tâd-ı °âlem itmekte icâd!

Yâ Rab selâmet her kâr-ı şâha
°Avnî gazel nev itdükce inşâd!

15

Geçen hâl-i dili ol bî-vefâ cânâne yazmışlar
Yazarken şem'î-i hüsünde beni pervâne yazmışlar

Niçün bîgâneye ruḥşat virürsün bâğ-ı vaşluñda
Ezelden tâ beni °âşık anı bîgâne yazmışlar

Dil-i °uşşâka i'fân eyledi harb leşker-i l°alün
Megerse gonce-leb dirken aña peymâne yazmışlar

Vişâle irmedüm bilmem çerâğ oldum küdüretle
Beni °âşık diyü defterlere âyâ ne yazmışlar

Olursañ Nef'îye pey-rev olub eş°arı tenzîr it
Bu beyti °Avniyâ her defter-i divâne yazmışlar

16

Bâd-ı şahbâ-yı elemle büy-ı gîsûlar gelür
Mevsim-i şayf oldu artuk büy-ı şebbûlar gelür

Gamzeñe dirsem alur cân ebrüvânuñ bî-emân
Hâtırâ ol demde ey şüh çeşm-i âhûlar gelür

Meclis-i ağıyâra gelmem itme ibrâm meh-veşâ!
Çünkü ol meclise dâ°im hep de bed-rûlar gelür

Şar! Zamân-ı fırsatında mû-miyânuñ turma kim
Belki bir gün hañt-ı sebz-i ruhlara mûlar gelür

°Adetümdür vech-i nazma nokta dökmek °Avniyâ
Pür-edâ rengin-bahâ-cü yāduma gûlar gelür

17

Her zamân kim yāduma ol hâl-i hoş-bûlar gelür!
Mülk-i dil yağmâsına güyâ ki hindûlar gelür!

Kalbümü pür-ğün ider çeşmân-ı mestüñ miñneti
Korçarum bir gün ider meftün o cādûlar gelür!

Gün-be-gün sâ°at-be sâ°at kaddümi eyler kemân
Hâtırâ kim her zamân ol çifte ebrûlar gelür!

Hükümü icrâya bak turmasın eyle katl-ı °âm
Ne saña Rüstem berâber ne Hülagûlar gelür!

Neylesün kebk-i dil-i bî-çäre mañzûn olmasun?
Bir bir üstinden görür kim hayl-i tihûlar gelür!

İnkisâr alma şakın ey pâdişâh-ı hüsn ü nâz
Arkaña bak! Gör ne çok feryâd yâ hûlar gelür!

Çün gönül mülkinde virdüm yer hayâl-i zülfüñe
Anuñ içün metn-i şi°rümde senem-bûlar gelür!

Ey beni va°d-ı vişâlile ser-efrâz eyleyen
Göñlüme bu va°deden yüz biñ tekâpûlar gelür!

Ger elüme bir dañi geçse zamân-ı celestüñ
Ulu kat sen Avniye bak kim ne lü°lûlar gelür?

18

Şanemâ äyine-i hüsnüñe hâver didiler
Hem cemâlüñe gör neler meh-i enver didiler

Ḳadd-i mevzūnuña beyne'l⁶ urafā ve'l⁶ uḳalā!
Serv ü şimşād u yā ḳāmet-i⁶ ar⁶ar didiler

Tāze ḥaṭṭuñi gören sebze-i reyḫān şandı!
Noḳta-i ḫālūñe hindü-yı dilāver didiler

Ḳıymet-i l⁶al-i lebūñ her biri bir cāna deger!
İki mercān dizisi dişlere gevher didiler

Nedür ol noḳta-i mevḫūm-ı dehān-ı pāktūñ?
Dilūñ ağzuñda senūñ ḳand-i mükerrer didiler

Menşe-i çeşme-i ḫayvān veyā āb-ı beḳā?
İtdiler şerḫ-i lebūñ gencūñ eminler didiler

Reng-i āluñı bütün şehr-i Sītānbul ehli
Keşf idüb itdiler i⁶lān semen-ber didiler

İki ebrūlarını tīg-i dü ḳullāb-ı ḳazā
Ḳatline her görenūñ zehrlü ḫançer didiler

Zūlf-i şümāruñ idüb biñ dili ser-mest ü ḫarāb!
Pîç ü tābı açılardan soñra⁹ ejder didiler

Ḳalem oynatma şaḳın ḫāme-i şehḫārī ile..
Rüz-ı evvelde saña⁶ Avniyi rehber didiler

19

Şā⁶irüm līk bilmezem kim vuşlat-ı ḫulyā nedür?
Giryeye-i rencile her şeb āñ u vāveylā nedür?

Menzilüm ḫāk olduğundan fāriğ-i devlet menem
Burc-ı iḳbāl üzre bilmem evsaṭ u bāfā nedür?

Ḳırka-ber-düş olduğumdur göñlümi şāñ eyleyen
Dirler ammā bilmezem dün-yā vü māfihā nedür?

6. Erkal, s. 102-103.

⁹ soñra: kelimesi vezin gereği "soña" şeklinde okunmalıdır.

‘Andelîb âh eyler ey dil gülşen içre rûz [u] şeb
Bilmezem bülbül ne âh eyler? Gül-i ra‘nâ nedür?

Meclis-i rindâne dâhil ol da gör kim ‘Avniyâ!
Sâki-i şahbâ-yı mey kim bâde-i minâ nedür?

20

‘Kandesüñ? Ey verd-i nâzum ‘aşıkun kan ağlıyor!
Ben miyüm yâ ey mükerrem sinede cân ağlıyor!

‘Haylidür ‘arz itmedün ey âfitâb! Vech-i cemâl
Sen şehâb içre kalınca cümle handân ağlıyor!

Nice âh u zâr u feryâd itmesün dil sâkiyâ
Bâde şunmazsañ egerçi şeyh ü pirân ağlıyor!

L‘alimün âl olduğun görmüş begenmiş şânde
‘Hadd-ı reşk eyle bütün gün deste mercân ağlıyor!

Ol kadar çokdur ‘uşâtum ‘Avniyâ rüyum siyâh
Hem kirâmen kâtibin hem keff-i mizân ağlıyor!

21

Gönlümi gâşb itdünüz ey şüh ‘âlem sizdedür!
Gerçi ‘aşk-ı âteş-i-süz bî-riyâ çün bizdedür!

Düd-ı âhum mı kapar bu revnâk-ı¹⁰ hüsnuñ senün?
‘Âfitâb-ı rîhyûña zülfün şehâbı perdedür!

Burc u bâru-yı cemâlinden atar peykânı göz
Leşker-i ‘uşşâka bādî-i perişân gamzedür!

Ben ‘ulüvv-rîz-i cemâlüm sen idersün ‘arz-ı leb!
Neylesün ol düş-i vaşluñ böyle bir hü-y-gerdedür!

Ben ne hâcet? ‘Arz idem hâlim dem-â-dem ey nigâr
İşte ma‘lüm maflab-ı vuşlatda dil şermendedür!

¹⁰ revnâk: metinde ‘nevrak’ şeklindedir.

Fıkr-i zülfün °aqlumı itdi perişân bu'!-°aceb?
Hâl-veş ol da benümle muttaşıl her yeredür!

°Avniyâ şan°atlı güftâre virtür naqd-i dili..
Yazdığım eş°arı şanma vâ°iz-i efsürdedür?

22

°Uşşâk-ı cefâ lezzeti firkatte görürler!
Âläyiş-i âhı dem-i hasretde görürler!

Seyr eyle ki hubân nice satvetle mücessem?
İşkence vü cevri reh-i kudretde görürler!

°Âşıkları çokdur meh-i envâr-feşânuñ;
Böyle olacak bir beni nisbetde görürler!

Ey şüh-ı cefâ-kâr hele sultânlara bak kim!
Sultânlığı Hâtem gibi himmetde görürler!

Çek! Köşe-i °uzletde beķâ bul sen ey °Avni
Her ehl-i gönül lezzeti vahdetde görürler!

23

Kudumün jâle-dârdur buseden dil dâğ-ı dâğuñdur!
 Hased ol mazhara kim tütüyâ-i Çin ayaguñdur!

Nümâyan oldu ahır gülşen-i bezminde ol bed-rû
Nihâl-i vaşda ey şüh yeni çıkmış budağuñdur!

Neden bigânelerle ülfet itsün bu dil-i gam-h°âr?
Ocağ-ı °aşkıdan ey yâr hâlaş olmuş çerâğuñdur!

Ne hâcet küy-ı ağıyâra varub °azm-i temâşâyâ?
Buyur !Bu şahne-i dilde kurulmuş bir otâğuñdur!

Beni cândan iden °Avni hayâl-i hâl-i şebbüyü
Rakîb-i fitne-engizüm leb-i l°al u yanağuñdur!

24

Mümkünse dili va'd-ı vişâlûñ ile kandur
Aldanmaz o idrāk-i dilüm şimdi yamandır!

Hâtem gibi şân ister iseñ bezm-i şafâda?
Vir leblerini ağzuma dil-teşnemi kandur

L'alûñde olan humrete mağrūr mı olursuñ?
Her şâm u şehër gözlerimüñ dökdüğü kandur

Şādıklıgımı söylemiş olsam yine bî-süd
°Aşıkda olan hâl-i şehîr °âlemiyândur

Olsam dañi ayrılmazam o kâfileden ben
°Avnî bizi pür-neş°e iden bezm-i civândur

25

°Azm-i gurbet idemem küyde cânānum var!
Mülk-i dilde o şeker-hâ gibi bir cânum var!

Güldürür fırsat-ı vuşlatda beni ol meh-veş
Dem-i firqatde velî nâliš ü efgānum var!

Zâhidâ câmi°e gitmek ne gerek °uşşâka?
Benüm ol kaçları mihrâba da imānum var!

Beni rencide içün fitneye düşdi agyār
Fitnesüfi başuna ursun şabr u sāmānum var!

Beni öldirse dañi gam mı? Eger ceşş-i keder
Katlûme hañt yazıcı bir şeh-i hûbānum var!

Nuñk-ı mevzūnumı °Avni ne gerek medh ideyüm?
Nazar -i °āmmede çün defter-i divānum var!

26

Dilde şanma âh-ı bîdâd gizlenür?
Sînemizde zâr u feryâd gizlenür!

°Arz idünce ol leb-i şîrîn-cemâl!
Kûh-ı gâmda cesm-i Ferhad gizlenür!

İtme ta°yîb her kaçan olsam nizâr!
Kağrı dilde derd-i mu°tâd gizlenür!

Yâredür dâ°im şehâ zağmuñ ile
Ânuñ için kalb-i nâ-şâd gizlenür!

Fırsat olmaz ki gâzel °arz eylesün!
°Avni ol şûh-ı peri-zâd gizlenür!

27

Dilde olduğda efendim râz-ı °aşkuñ cilve-ger!
Virdi kâlây-ı kemâlüm mihr-i °âlem içre fer!

İzdiyâd-ı şevk u gayret bâ°iş-i hânde olur!
Bed rakîbûñ nâzlı yâre itdüğü ol fineler!

Bir sitâtu¹¹ deñlü hoş-rûsuñ şâhihâ sâkiyâ
Ol kadar kalbünde mermerdür ki âh itmez eşer

Kâkülün zencirini taçduñ ise mecnûn gibi?
Sâ°ik-i vaşluñ imiş aldum şabâdan ben haber!

Bâr-ı cevr-i çarh-ı gerdün mı çekersiñ °Avniyâ?
Var iken tağlar kadar başında bir tāk-ı keder?

28

Güldeste-i şeb-büyüña reyhân dağı dirler
L°al-i lebüñe sübha-i mercân dağı dirler

¹¹ "Sitatu", Statue (İng.): heykel

Sen şâh-ı hasensüfî bu güzelliğe cihânda
Hâlûfî görerek hem safa hâkân daği dirler

Sen gamze diyti hedef¹² ide gör sine-i cânâ
Beyne'l-^curefâ gamzeye peykân daği dirler

Beñzetsem eger çeşmüñi çeşmân-ı gazâla
Teslîm iderek kâbil-i imkân daği dirler

Mümkin mi alam gönülüne hulyâ-yı cemâlûñ
Hem manzara-i Hâk heme insân daği dirler

°Avnî baña dün hışmile bağıdı o büt ammâ
Ol bağışa mahzâ reh-i ihsân daği dirler

29

Añlatma baña ol büti çokdan nazarum var!
Şimdengeri dünyâ yıkıla kim kederüm var!

Âh! Câzibe-i hüsnüne gördükde kapıldum
Lehcemde o tamgâ-yı hevesden eğerüm var!

Ağlar mı idüm? Bir güle düş olmayaydum
Bülbül gibi gülşende şehâ nâlelerüm var!

Bir vâdi-i gurbetde düşürdün dili °aşka
Kim yalvaracak bir ne penâh hem ne derüm var!

Söyletme beni ağzumu açdırma deli dil
°Avnî gibi bazar-ı belâda nelerüm var!

30

Bülbül için bir gül-i zibâyı sevmek suç müdür?
Bezm-i gülde bülbül-i şeydâyı sevmek suç müdür?

¹² metinde 'hedef' şeklinde olup vezin gereği 'hedf' şekline okunmalıdır.

Ağlamakdan firqatiyle kalmadı dîdemde nem
Cân u dilden ol büt-i tersâyı sevmek suç mudur?

Mâ'il oldumsa kad-i hübân-ı yâre ey gönül
Görmeden cennetdeki tûbâyı sevmek suç mudur?

Görmedüm kâlâ-yı vaşluñ deñlü kıymetdâr-ı dehr
Bu bahâlıkda olan kâlâyı sevmek suç mudur?

Fırkat u miñnet beni süzân idince 'Avniyâ!
Cângâh-ı dilde vâveylâyı sevmek suç mudur?

31

Bir esîr-i kayd-ı 'aşk-i dîde-i mestâneyüz
Tâlib-i hengâm u faşl-ı vuşlat-ı cânâneyüz

Tâ ezel cevriñ çeken zañmuñ görenler bizleriz
Şimdi ey dil ol büte bilmem neden biğâneyüz?

Gerçi hâtırlar perişân 'aql u fikrüm târümâr
İtme ta'yîb kim zarar siz biz de bir divâneyüz

Çok mı? Devr eyler isem küy-ı habîbi rüz u şeb
Şem^c-i ruhsârında çokdan yanmada pervâneyüz

Bezm-i şöbet kâm-ı şeydâ-yı dilümce müntehi¹³
Degme ey çarç-ı felek bu vechile şâhâneyüz

'Avniyâ! Bir dâd-ı hâkdur bu dil-i şeydâya kim
Bu hadâşet ile şi^c ırde hâk bu ki bir dâneyüz

32

'Âlemde kişi 'ilmile insân olamaz!
Bu 'arşa-i dehre dañi arslân olamaz

¹³ müntehi: metinde 'müttehi' şeklindedir.

İnsân diyü bālāya çıkarma anı kim
İnsân ola lîk maḥrem-i iz[°]ân olamaz

Her āb-ı zülāl olsa eger şadre şifā [hem]
İksîr daḥi bir ḥastaya dermān olamaz

Biñ yılda eger zāhid ider ise vera[°]i
Ḥayfā ki henüz vāşıl-ı sübhān olamaz

Yā Rab nice kurtulmağa gayret idertüz?
Tekmîl-i nefes kâmil-i imān olamaz

Tertîb-i maḳāl itmede [de] [°]Avni yine güc
Şā[°]ir olan heb şāḥib-i divān olamaz!

33

Gerçi cevruñ ile nā-şād bizlerüz!
Vaşluñ ile lâkin ol şād bizlerüz!

Rüzgārdı geldi geçdi Kays u mays
Şimdi artuḳ Kays u Ferhād bizlerüz!

Ḳalbimüzde gam keder hoş geçmede
Her cefāya ḳalb-i mu[°]tād bizlerüz!

Boynumuzda bir kemend-i [°]anber-veş
Ḥaylidir bend-i perî-zād bizlerüz!

Ḳurtuluş yoḳ dām-ı zülfi-i yārdan
Düş-ı dām-ı dest-i şayyād bizlerüz!

34

Ḳalmadı cevruñile tende ḳanda cānum gel yetiş
Sāḳiyā! [°]Älemdede sen [°]arz-ı emānum gel yetiş

Müjgenüñ ḳurş-ı cigerde cilvegerdür ḥaylidir
Aḳdı gitdi verd-i nāzum bil ki ḳanum gel yetiş

Sen cülûs itdüñi serîr-i taht-ı hüsne meh-veşâ
Bendeler rahmuñı umar şâh-ı cihânum gel yetiş

Kâkûlûñ zencîri olmak lâzım oldu başkası
Bend ider mi? Göñlümi Kays-ı zamânum gel yetiş

Güş ider mi 'aşıkuñ feryâdını ol bî-vefâ
Göklere çıkdı firâkuñla figânum gel yetiş

Hayli demdür kalb-i meksürüm ki bünyâd olmadı
Mezbele-âsâ kalub hâtır-nişânım gel yetiş

H'âb u râhat mı kalur ? Dilde firâk-ı yârla
Tâ seher eyler tegazzül nağme-h'ânım gel yetiş

Çok mı 'Avni? Ben niyâzı yâre eylersem müdâm
Hâric-i tavk-ı beşerdür bende cânım gel yetiş

35

Ey şüh-ı sitemkâr bu edâlar saña maşşûş
Lâkin yine 'uşşâka cefâlar saña maşşûş

Bir tekye açub dergeh-i 'aşkuñda mürîdüz
Her dem nice celb-i budalâlar saña maşşûş

Pür-lafz-ı ma'ânî-i hakîkatle dehânuñ
Ebhâş-ı cemî'i meşelâlar saña maşşûş

Kaşduñ dile zahm urmağ imiş yâr senüñ amâ
Herhâlde bu 'uşşâka vefâlar saña maşşûş

'Avni ne sebep nâle ider bûlbûl-i şeydâ?
Bu dilde olan âh u nevâlar saña maşşûş

36

Kendi üstümden bilâ hâz eyledüm ammâ ne hâz?
Bed-raqîb çün meh-veşâ hâz eyledüm ammâ ne hâz?

Her zamān ūr-i nigele yāre eylerken dili
İltifāt itdi baña hāz eyledüm ammā ne hāz?

Haddi geçmişdi rakībūñ mefsedet lāfi amān!
Kovmuş ol çeşm-i hümā hāz eyledüm amā ne hāz?

Bir zamān-ı °adl u dād içre bulunduğ kim görür
Luţf-ı şāhu her gedā hāz eyledüm ammā ne hāz?

Bahr-i feyzūñde garīķ-i lücceyüm Leylā senūñ
Söyledükce °Avniyā hāz eyledüm ammā ne hāz?

37

°Aşıķuñ çeşmine gül rüyını gel eyle mesāğ
Ne revā? Ey büt-i tersā ola °uşşāka yasāğ

Beni rencideye virmez rükebā hüsn-i hitām
Bāri sen ey gözi āhu cevrden eyle ferāğ

Āh-ı cān-süzümü dikkatle ider gūş murğān
Hāşıl oldukca kazā-i sinede bir iki dāğ

Hele şabr eyle bu yaz mevsim-i temmüz gelsün
Dāğ-ı pür-hūnuma nisbetle olur tāğdaki bāğ

L°al-i renginūñi mercāna neden beñzedeyüm?
Ki o mercān ise l°alūñ ser-i hüsnūñde dudāğ

Böyle rengin gāzeli °arz idecek cānāne
Nola? °Avnī kerem-i vaşlile eylerse çerāğ

ABSTRACT

Galib Avni, one of the last representatives of Divan Poetry is a poet who could not make himself being accepted and so he is forgotten. The small amount of his poetry is due to this fact. We have tried to introduce and place him within our literature history not only as a poet but also as the author to many other works.

